

La complexa articulació de les conviccions personals de Manuel Brunet en l'escenari de la primera postguerra

FRANCESC MONTERO

Resum: Durant la primera postguerra, el periodista Manuel Brunet (Vic, 1889 – Figueres, 1956) es va convertir en l'analista polític més destacat de la revista *Destino*. Catòlic a ultrança, va utilitzar els arguments anticomunistes vaticans per blasmar amb vehemència l'experiència republicana. La persecució soferta els primers mesos de guerra per grups revolucionaris va accentuar, encara, el menyspreu vers l'heterogeni col·lectiu de *rojos* que constituïa l'exili. D'altra banda, malgrat pertànyer al bàndol vencedor, la persecució de la cultura catalana va convertir el periodista en un "vençut". Desconcertat, l'autor es va aïllar a l'Empordà, al marge dels cercles d'influència de la capital catalana. Des del seu refugi, escrivia els articles per a *Destino* i, fora de l'abast de la censura, també va deixar el seu testimoni privat i crític amb la situació del moment en unes notes personals que romanen inèdites. Amb la voluntat de constatar les diferències entre l'àmbit públic i privat de les opinions del periodista, l'autor de l'article contrasta les àcides crítiques de Manuel Brunet aparegudes a *Destino* amb relació a l'experiència republicana i a l'exili, condicionades per la censura i per unes conviccions personals en matèria religiosa i política properes a l'actitud del règim franquista, amb les seves opinions privades sobre cultura o identitat.

Paraules clau: Manuel Brunet, *Destino*, franquisme, postguerra

Abstract: During the initial post-war period, the journalist Manuel Brunet (Vic, 1889 – Figueres, 1956) became the most renowned political analyst at the magazine *Destino*. A staunch Catholic, he used the Vatican's anti-communist arguments to condemn the Republican experience fervently. The persecution suffered by revolutionary groups during the first few months of war underlined the contempt that the exile constituted towards the heterogeneous collective of 'Reds'. However, despite belonging to the winning side, the persecution of Catalan culture made the journalist very much one of the vanquished. Perplexed, he cut himself off in the Empordà regions, far from the circles of influence in the Catalan capital. From his refuge, he wrote articles for *Destino* while, at the same time and out of the reach of censorship, he left his own private testimony critical of the situation at the time in a set of personal notes that remain unpublished. In an attempt to highlight the differences between the journalist's opinions in the public and private spheres, the author of the article contrasts the Manuel Brunet's scathing criticisms that appeared in *Destino* about the Republican experience in exile, subject to censorship and his own personal convictions in terms of religion and politics towards the Francoist regime, with his private opinions regarding culture and identity.

Keywords: Manuel Brunet, *Destino*, Francoism, post-war

NOTA: El present article s'inscriu en el marc de les investigacions i resultats del projecte de recerca de la Universitat de Girona FFI2009–11260: *El nacimiento del escritor-periodista en Cataluña*, finançat pel Ministerio de Ciencia e Innovación.

La guerra civil espanyola és una cosa tan plena de contradiccions que àdhuc quan el seu record sigui llunyà i les cicatrius quasi invisibles dividirà sempre més els espanyols, dividirà els historiadors i dividirà el pensament del país.

Manuel BRUNET, 194?

El posicionament ideològic i polític del grup promotor de la revista *Destino* durant la primera postguerra espanyola ha generat al llarg de la història una notable controvèrsia. Va ser tema de debat entre els mateixos contemporanis, i ha continuat sent-ho entre els historiadors que han abordat aquest tema. Certament, en aquells anys, les manifestacions públiques de la revista es podien interpretar com a adhesions al règim que feien galla de l'abandó del sentiment catalanista. Amb tot, en aquell moment, l'alternativa a aquesta opció era el silenci o la clandestinitat. Per tant, en aquest debat sobre el paper de determinats sectors de la intel·lectualitat catalana en els nous temps de la postguerra, és important discernir fins a quin punt les adhesions al règim eren obligades per les circumstàncies o bé eren expressades per voluntat pròpia. En aquest context, pren especial rellevància la informació continguda en els arxius personals. En el cas que ens ocupa, per mitjà de la informació que contenen els fons documentals corresponents als membres del grup promotor de la revista *Destino*, podem avaluar-ne el grau d'implicació real amb el nou règim i, en conseqüència, podem analitzar-ne també en un sentit o altre les manifestacions crítiques amb el mateix règim i el comportament de la revista durant la primera postguerra.

Un examen detingut del perfil ideològic privat d'una part del grup de *Destino* a través de la documentació esmentada permet concloure sense gaires reserves que els seus integrants segurament van considerar que el seu silenci hauria deixat orfe de referents la burgesia catalana conservadora, que hauria caigut als braços de la doctrina franquista-falangista oficial. A la llum dels materials estudiats, doncs, i sense amagar que tots ells tenien punts de contacte amb aquesta mateixa doctrina, podem observar com la redacció de *Destino* va intentar tímidament marcar un perfil propi i distintiu en el limitat escenari de postguerra. Aquest fet indica, per tant i com veurem, que la seva acceptació del règim no significava una adhesió incondicional.

Dins aquesta particular redacció, el periodista Manuel Brunet constitueix un cas particular i singular, ja que cal afegir a l'anàlisi del conjunt els elements propis de la seva personalitat abrindada i de la trajectòria complexa, els quals van fer encara més polèmic el seu posicionament. Com es pot comprovar en un repàs documental sobre la recepció i dimensió històrica de la seva figura, aquesta també ha generat al llarg del temps opinions contraposades.¹

No obstant això, centrarem el present article en l'anàlisi de la influència de Manuel Brunet en clau política i social interna, és a dir, catalana i espanyola, especialment durant els anys quaranta. El fet que el comentarista publicués a *Destino* com a mínim un article setmanal de comentari de política internacional, implica una magnitud documental significativa i una lògica varietat temàtica. Intentar encabir el comentari de tota la producció de l'autor en aquest període en el breu espai d'un article és un propòsit inabastable i improductiu, que desborda per totes bandes els límits del nostre text. Per aquest motiu, cenyirem el present estudi a l'anàlisi de dues facetes de les opinions de Manuel Brunet durant la postguerra: d'una banda, l'anticomunisme de matriu catòlica dels seus articles com una arma d'atac als republicans espanyols i al mateix temps de connexió amb la burgesia catalana conservadora de preguerra i, de l'altra, les seves opinions crítiques amb el règim franquista contingudes en unes breus notes privades inèdites localitzades a l'arxiu personal de l'autor, i que corresponen als anys 1942–1943. Mitjançant aquesta informació i a la llum dels documents, esperem contribuir a reconstruir i comprendre —no a justificar— el trencaclosques de la seva personalitat.

El Romano de Destino

El periodista Manuel Brunet va néixer a Vic el 1889. Va passar bona part de la seva joventut al Seminari d'aquesta ciutat, però finalment, entre 1912 i 1913, va abandonar la disciplina eclesiàstica per poder dedicar-se a les lletres, amb l'ambició de convertir-se en escriptor. Malgrat aquesta aspiració, va acabar professionalitzant-se com a periodista. Va iniciar

¹ Francesc MONTERO, *Manuel Brunet i Solà (1889–1956). El periodisme d'idees al servei de la veritat «personal»* (Girona: Universitat de Girona, 2011), 577–604.

la seva carrera el 1916 a *La Publicidad* i, un any després, a *Las Noticias*, on elaborava la secció d'estranger i on es va especialitzar a partir de 1924 com a analista d'afers internacionals del mateix diari, amb el pseudònim Omar. Va compaginar aquest lloc amb el de redactor de l'agència Havas-Fabra i del diari *La Publicidad*, d'on va arribar a ser el redactor en cap. A partir dels últims anys de la dècada dels vint va viure la seva etapa professionalment més fructífera en convertir-se també en el primer director de *Mirador*. El 1933, després de ser agredit arran de la denúncia d'un escàndol d'especulació monetària conegut com l'afer Bloch, va canviar de redacció, i va passar a defensar els interessos de la burgesia catalana catòlica i conservadora des de les pàgines de *La Veu de Catalunya*.

Després d'abandonar la institució eclesiàstica, i gràcies a la influència d'Andreu Nin, Manuel Brunet havia flirtejat amb les teories marxistes-trotskistes anticlericals, però ja durant els anys vint havia recuperat la fe catòlica, que va anar accentuant gradualment fins a convertir-se en un catòlic convençut i irreductible. La fe es va convertir en un dels seus eixos morals durant la seva etapa a *La Veu de Catalunya*, i es va radicalitzar després de la guerra. Retornat a Catalunya l'octubre de 1939 procedent de Roma, on havia romàs durant el conflicte espanyol, des del seu refugi a l'Empordà va recuperar l'especialització en el comentari de política internacional en fer-se càrrec de la secció «El mundo y la política» de la revista *Destino*. L'autor va poder comentar des d'aquesta tribuna tot l'escenari de postguerra i, com a detall rellevant, hem d'assenyalar que es va convertir en un dels pocs periodistes catalans (segurament l'únic) que va comentar per al públic català les dues guerres mundials, un aspecte que el singularitza dins la història del periodisme a Catalunya.

Inicialment, la intenció d'Ignasi Agustí, director de la revista, era que Manuel Brunet es fes càrrec d'una secció molt semblant a la que tenia a *La Veu de Catalunya*, que es titularia precisament «Comentario». En una carta personal, li deia el següent:

Para evitar otras posibles interferencias y asegurar tu colaboración de modo metódico en *Destino* estoy pensando que podrías hacer en segunda página y para ir bien destacado, un comentario semanal al estilo y proporción de los que escribías en *La Veu* sobre el tema que cada semana te sugiera la actualidad. Este comentario podría ser verbigracia la sección que en *Candide* se titula

«Doit-on le dire?» o algo así y sería conveniente que estuviera firmado con un pseudónimo de una sola palabra; ello para darle carácter y quitarle aspecto personal y hacerlo transcender a comentario casi oficioso de la publicación.²

Notem, doncs, aquest intent per reprendre el contacte amb la burgesia catalana conservadora de preguerra, a la qual s'havien d'oferir els referents necessaris per poder connectar en aquest nou escenari. A aquest fet cal sumar-hi el detall rellevant que el comentari de Brunet era elevat a la categoria d'opinió oficiosa de la revista, element que evidencia el seu prestigi professional. Amb tot, la secció va canviar de nom a partir del 22 de juny de 1940, quan va adoptar el títol definitiu d'«El mundo y la política». Al cap de pocs mesos d'aparèixer, els articles de Brunet s'havien convertit en imprescindibles, tal com revelava Agustí en una nova carta:

Tú me dices que yo soy tu padre, pues yo te diré que tú eres el mío porque la sección que se ha hecho indispensable en *Destino* es la de Romano.³

Catòlic militant, Manuel Brunet va convertir els seus articles en altaveus de la seva posició vaticanista davant dels fets que commocionaven la realitat internacional, especialment l'europea. El 1943, en un intercanvi habitual d'impressions amb Brunet sobre la conjuntura política del moment, Carles Sentís va elogiar precisament la qualitat dels seus articles, únics a la premsa espanyola:

En quant a la situació general o internacional tu en saps per donar i per vendre. Els teus comentaris del *Destino* són d'un to i d'una envergadura que la premsa espanyola no coneix pas. Potser ací són molt pocs que se'n adonin —no a Barcelona!— perquè en principi no llegiran mai un diari de «provincias». No obstant a certs esperits fins no se'ls escapa aquesta pàgina que resumeix un ofici, un gust i una cultura.⁴

2 Carta d'Ignasi Agustí a Manuel Brunet, 6 de maig de 1940, Fons Manuel Brunet i Solà, UdG.

3 *Ibid.*

4 Carta de Carles Sentís a Manuel Brunet, 8 de desembre de 1943, Fons Manuel Brunet i Solà, UdG.

Com detectava Sentís, la secció de Manuel Brunet tenia un marcat caràcter ideològic, tallat a la mida del seu autor. Durant el transcurs de la Segona Guerra Mundial, les anàlisis que publicava pretenien il·lustrar els aspectes més transcendents del conflicte, aquells que tindrien una importància cabdal en el desenllaç final o que podien influir en l'escenari de la postguerra. Per tant, eren articles interpretatius que molt sovint utilitzaven els detalls o notícies concretes (un discurs, un comunicat, una ofensiva puntual...) per projectar una visió global —i sempre des d'un prisma catòlic— de la conjuntura política i els equilibris de forces mundials.

Amb tot, en nombroses ocasions s'ha acusat Manuel Brunet de traïció al catalanisme i d'afecció incondicional als postulats del franquisme.⁵ Aquestes opinions se sustenten en el fet que l'autor va acceptar escriure en castellà per a un òrgan nascut al si del falangisme oficial, i el mateix comentarista no va contribuir a suavitzar-les amb els seus articles, sinó tot al contrari, les crítiques furibundes als republicans espanyols que va expressar des de les pàgines de *Destino* encara van suscitar una major repulsió. Aquestes invectives, interpretades pels republicans de l'interior i pels exiliats com a expressions d'adhesió al règim feixista dominant i com l'abandó dels principis catalanistes de preguerra, han condicionat de manera definitiva la interpretació del pensament i la trajectòria de Manuel Brunet dins la cultura catalana.

En aquest sentit, l'historiador Francesc Vilanova ja va assenyalar la particularitat de la figura de Brunet i la necessitat d'examinar amb deteniment la naturalesa de les seves declaracions. En l'estudi titulat *Una burgesia sense ànima*, assenyala que «el grup vinculat al regionalisme cambonià», és a dir, bona part dels integrants de *Destino*, va constituir una «excepció notable» en la construcció del nou escenari intel·lectual de

5 A tall d'exemple, i sense ambició d'exhaustivitat, podem esmentar les referències a la manca de principis de l'autor denunciada per Maurici SERRAHIMA, *Del passat quan era present*, II (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004), 67; a la deslleialtat de l'autor en relació amb Catalunya esmentada per Carles Riba en la carta a Paulina Crusat del 13 d'abril de 1955, recollida dins Carles-Jordi GUARDIOLA, cur., *Cartes de Carles Riba*, III (Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1989), 196; a la denúncia de covardia i manca de «caritat cristiana» del periodista catòlic formulada per Rafael Tasis a la revista *Pont Blau* 40 (feb. 1956): 57–58; o a la qualificació d'«assalariat» de la revista «francament feixista» *Destino*, expressada per Miquel FERRER I SANXIS, *Memòries (1920–1970)*, a cura de M. A. Velasco-Martín (Barcelona: UGT/Fundació Josep Comaposada, 2008), 334. Finalment, esmentarem també l'exabrupte de Gabriel Ferrater, que va escriure que Manuel Brunet, en contraposició amb Josep Pla, sí que tenia «veritable ànima d'assassí», a *Tres prosistes* (Barcelona: Empúries, 2010), 118.

la postguerra, per la seva funció «d'enllaç, almenys pel que feia a presència pública, entre l'abans del 1936 i el "renaixement" del 1939».⁶ Vilanova continua el raonament de la següent manera, singularitzant en especial Manuel Brunet:

No eren uns nouvinguts com els cadells del franquisme, però tampoc van fer cap esforç per marcar una línia diferent, ni en públic ni en privat. La guerra i la revolució els va refermar en el seu conservadorisme profund, el seu anticomunisme visceral i l'abandonament del catalanisme (o del regionalisme). D'aquest grup, sense cap mena de dubte, el més singular, per l'edat i el recorregut, era Manuel Brunet; era qui millor personificava el lligam entre el passat conservador català i catalanista i el present franquista i nacionalcatòlic. I Josep Pla, però aquest és tota una altra història.

El catolicisme, antídoto contra el comunisme

Les opinions públiques de Manuel Brunet en matèria política durant la postguerra van estar regides per un catolicisme a ultrança i un anticomunisme vehement, i aquesta és una particularitat que no es pot obviar en una anàlisi aprofundida de les seves declaracions. En aquest període, el periodista es va aixoplugar sota el paraigua pontifici per analitzar la realitat sota el seu punt de vista, i va justificar en tot moment l'actuació del Pontífex, fos Pius XI o XII, sobretot durant l'evolució de la Segona Guerra Mundial. Hem d'indicar, però, que aquest punt de vista no era nou en la seva trajectòria, ja que era el mateix que havia adoptat durant els anys vint i trenta, després de reprendre amb to abrindat la fe catòlica. A tall de mostra, podem consignar l'actitud condescendent mostrada envers el feixisme a partir de la signatura del Pacte de Letrà, que ordenava el repartiment de poder entre el Vaticà i el règim feixista:

En els manuals la data d'ahir, aquell moment del camí del sols classificat amb la data 11 de febrer de 1929, tindrà la importància d'un dia històric. [...] Ha desaparegut l'últim vestigi d'una expoliació. I restarà un vestigi minúscul, imminimitzable, dels Estats Pontificis, de secular història. L'Església reconque-

6 Francesc VILANOVA I VILA-ABADAL, *Una burgesia sense ànima* (Barcelona: Empúries, 2010), 24.

reix la seva llibertat en condicions que tot donant al seu cap visible un domini temporal gairebé teòric, li eviten les complicacions i incomoditats sempre comprometedores dels afers temporals.⁷

En aquells anys, mentre el règim de Mussolini no va expressar ànsies expansives, Brunet va assumir la permissivitat del Pontífex amb relació al feixisme italià, i fins i tot va utilitzar-la per atacar els seus adversaris polítics en aquell moment, és a dir, l'Esquerra i els partits de matriu republicana. En més d'una ocasió va contraposar els dos règims, el feixista italià i el republicà espanyol, per lamentar, sempre segons el seu parer, la mala gestió dels republicans. Tot i els malabarismes interpretatius que exigia al lector, i malgrat totes les reserves que pogués expressar, la utilització interessada del feixisme era clara:

El feixisme és un règim i l'Esquerra [...] és la barbàrie. El feixisme és una doctrina i una disciplina: l'Esquerra és la demagògia i el caos. El feixisme és un règim dur, però europeu, mentre l'Esquerra és un sistema de govern incivil i bàrbar. Per molt que discrepeu del feixisme és impossible negar-li la capacitat de polissar el país, de mantenir l'ordre i les seves grans facultats organitzadores.

[...] Es pot creure en la possibilitat d'un règim democràtic que sigui més apte que el feixisme per fer la felicitat d'un poble, i aquesta esperança és el crèdit que ens mereix el règim que s'ha donat el poble espanyol, però en parlar del feixisme italià seria injust fer-lo sinònim de barbàrie. [...] Es pot ésser anti-feixista d'Espanya i respectar el feixisme italià. Si les cancelleries reconeixen i acaten el règim polític italià, el podem també reconèixer i respectar, sense que això vulgui dir que som feixistes d'Espanya.⁸

Després de la guerra, Manuel Brunet va continuar defensant la política papal davant del conflicte que havia assolat el món, al mateix temps que justificava la pròpia actitud davant dels fets parapetant-se en l'argument que no s'havia apartat del terreny que delimitava el Vaticà. En l'exemple següent, aparegut al principi dels anys cinquanta, el comentari es referia a l'actitud mantinguda pel Pontífex envers el nazisme:

7 Manuel BRUNET, «Un dia històric», *La Publicitat*, 12 feb. 1929, 1.

8 Manuel BRUNET, «Sobre el recte ús d'un mot», *La Veu de Catalunya*, 11 feb. 1934, 1.

Nos interesa insistir sobre esta cuestión para demostrar que en aquella época, y en estas mismas columnas, nuestra actitud hacia la Alemania hitleriana, no obedecía a sentimentalismos y caprichos personales, sino que inspirábase en los documentos oficiales y oficiosos de la Santa Sede. [...] Es indudable que la responsabilidad del gran crimen, que empezó con la supresión de los Estados Bálticos que Alemania regaló a Rusia, recae sobre Hitler y Mussolini. En el Vaticano existió siempre la impresión, y no por cierto infundada, de que Hitler quería la guerra y de que Mussolini se dejaría arrastrar por el Führer. [...] El Vaticano fue la única cancillería que no se equivocó sobre los planes de Hitler.⁹

Al principi dels anys quaranta, la defensa del catolicisme portava implícit l'atac al comunisme, un element útil per al comentarista a l'hora de defensar la pròpia ideologia antirepublicana. Com altres analistes catòlics del moment, Manuel Brunet estava encegat per un sentiment anticomunista, i creia que l'enemic real a batre era el règim soviètic, el qual posava en perill «la unitat moral d'Europa». Per tant, la seva opinió era que calia combatre el comunisme rus i els tentacles que havia anat estenent per tot Europa, inclosos els republicans, socialistes i comunistes espanyols exiliats. D'aquesta manera, l'ofensiva alemanya sobre França i sobre Rússia va ser comentada en clau antisoviètica, celebrant que pogués significar la derrota definitiva del comunisme.

D'altra banda, aquesta línia ideològica encaixava perfectament amb els interessos del règim franquista, i per aquest motiu era acollida amb benvolença, fet que va propiciar la identificació dels integrants de *Destino* amb una posició germanòfila i profeixista, que els va obligar a autojustificar-se al final de la guerra. Amb tot, no podem oblidar que al principi de la dècada dels quaranta el marge de maniobra a Espanya era del tot in-existent, factor que feia inviable la defensa de qualsevol aliadofilia, perquè portava implícita la crítica als feixismes i la defensa de la democràcia. No va ser fins a la segona meitat de la dècada dels quaranta que el panorama internacional va canviar, i el règim va haver de permetre declaracions proaliades que portessin implícit un sentiment monàrquic. En definitiva, però, i restringint-nos a l'anàlisi del cas de Brunet, hem de convenir que

9 ROMANO, «La Santa Sede ante la última guerra mundial», *Destino* 744 (10 nov. 1951): 10.

les seves declaracions van estar sempre condicionades pel factor religiós, i regides per l'esperança de la liquidació del comunisme.

Per il·lustrar aquest sentiment anticomunista, podem referir-nos a un dels articles amb què el periodista va encetar la col·laboració a *Destino*, en el qual responia unes declaracions publicades a *Le Temps* que defensaven que el conflicte s'estava lliurant per aconseguir el manteniment de la civilització i les llibertats dels pobles. La lectura de Brunet, en canvi, era que la guerra havia de conduir a la destrucció del comunisme, una ideologia que, segons ell, eliminava aquestes llibertats i significava la persecució del catolicisme, eix vertebrador de la civilització occidental. Les seves paraules estableixen un paralelisme clar entre la guerra espanyola i la mundial:

Ha de sernos permitido que al contemplar el desastre de la guerra, relacionemos esta guerra con nuestra guerra. Parece que ingleses y franceses han meditado un poco sobre la importancia de nuestra guerra, que convirtió a España en el teatro de una lucha internacional en la cual tomaron parte todas las ideologías, todos los venenos y contravenenos. Y como seguramente los políticos ingleses y franceses habrán meditado el sentido que tienen nuestra guerra y nuestra victoria, deberán admitir que al contemplar nosotros su guerra lo hagamos no precisamente desde un punto de vista egoísta, sino relacionando lógicamente los hechos. [...] El ciudadano español es quizá el más calificado del mundo para entender las causas e incluso la marcha de la guerra. Las mismas causas han de producir los mismos efectos. [...] El grave pecado de Inglaterra y de Francia es haber abdicado de su misión civilizadora. Si el pecado de Francia, país novelesco y romántico, es comprensible, el de Inglaterra, país que era el árbitro del mundo, es absurdo. Inglaterra y Francia han capitulado ante el Kremlin, han abdicado de su misión de defender al mundo contra el Zar rojo y contra una utopía sanguinaria.¹⁰

A continuació, les crítiques contra el comportament del Regne Unit a la Guerra Civil eren demolidores, i buscaven recuperar els punts de contacte amb el públic lector de preguerra de perfil conservador, deixant de banda la vetada qüestió catalana:

10 ROMANO, «La civilización occidental», *Destino* 152 (8 juny 1940): 1.

En nombre de la civilización pretendíase consolidar un gobierno de asesinos, ladrones e incendiarios. Los países actualmente aliados llegaron a tolerar que sus intereses en España fueran atropellados. [...] Las personas de buena fe creyeron durante algunas semanas en una intervención, no de algunos, sino de todos los países civilizados, ignorando que éstos habían ya abdicado ante el Frente Popular. En lugar de las escuadras libertadoras que algunos soñaban, vimos llegar por la frontera francesa docenas de millares de voluntarios. Todo lo que un país confusionario puede albergar de gente maleante fue echado más allá de los Pirineos.

Tal com ha assenyalat Francesc Vilanova,¹¹ l'anàlisi comparativa de Brunet entre el desastre de la República des de la perspectiva catalana i espanyola, i la resta d'experiències negatives de governs europeus amb presència socialista o comunista oferia una visió particular, «més complexa i, a la vegada, més suggerent» de la realitat política del moment. En definitiva, s'allunyava de les consignes del règim sobre la singularitat del cas espanyol i, al mateix temps, presentava els republicans com uns perdedors d'àmbit espanyol i mundial.

El 21 de juny de 1940, Alemanya va consumir la seva victòria sobre França, amb la qual va signar un armistici que establia que bona part de França romandria envaïda, i la resta es mantindria amb un govern francès intervingut pels alemanys presidit pel mariscal Pétain. Davant aquests fets, Manuel Brunet va mantenir la duresa contra el Front Popular i els comunistes. En aquells moments, continuava llegint en clau estrictament espanyola l'ocupació i derrota de França davant la superioritat de les tropes alemanyes:

La derrota francesa nos presta a los españoles un singular servicio: nos libra de la pesadilla de los rojos que emigraron a Francia. Era justo que si el Frente Popular español era una copia del Frente Popular francés, [...] nuestros rojos se refugiaran en la casa matriz después de la catástrofe.

Los dirigentes rojos tuvieron un interés enorme en que el éxodo fuera imponente. [...] Los que presenciaron la fuga de los rojos dicen que era una avalancha humana indescriptible. Mientras los grandes magnates del Frente

11 VILANOVA, *Una burguesia sense ànima*, 221–246.

Popular pasaban en magníficos automóviles, centenares de mujeres, niños, ancianos y heridos se dejaban caer muertos de hambre y de fatiga. [...] Lo destruyeron todo y abandonaron por el camino toda clase de objetos robados. [...] Había un interés extraordinario en dar al mundo la impresión que la España roja huía aterrorizada ante el avance de las tropas nacionales.¹²

En definitiva, el final de la República francesa significava la desaparició del perill d'una nova ofensiva comunista per aconseguir recuperar el poder a Espanya:

Francia conoce bien a esa gente que se parece como una gota de agua a otra gota de agua a la que ella nos había enviado. Los rojos devastaron todo cuanto encontraron en el departamento de los Pirineos orientales [...]. Pero Francia no tenía más remedio que callarse. Les era imposible cerrar las puertas a los aliados de la Francia oficial, esa Francia ahora derrotada, la que no nos ha interesado nunca.

[...] Como quiera que sea, la derrota de la Francia del Frente Popular desquicia la organización montada por los rojos españoles en la vecina República y aleja a los dirigentes. Este es el primer beneficio que la derrota de Francia nos proporciona. El complot antiespañol termina con la derrota de Francia. Ningún francés bien nacido podrá negar que esto es verdad. Y partiendo de este punto de vista, que por lo que respecta a nosotros es verdadero y justo, comprenderá el francés bien nacido por qué España ha visto con satisfacción la derrota de Francia.

En aquests primers articles de postguerra, Manuel Brunet va continuar amb la mateixa tònica, basada en els aspectes següents: mostrar un gran malestar per les maniobres de Rússia, que aprofitaven el desconcert general per annexionar països d'importància estratègica per als seus interessos,¹³ constatar els fracassos militars anglesos i, finalment, criticar «la vesania de asesinar y robar» dels *rojos* espanyols.¹⁴ En definitiva, es tractava d'atacar l'antifeixisme:

12 ROMANO, «El segundo éxodo rojo», *Destino* 154 (29 juny 1940): 3.

13 ROMANO, «La hora de Rumanía», *Destino* 155 (6 jul. 1940): 2.

14 ROMANO, «La serie de fracasos de Inglaterra», *Destino* 157 (20 jul. 1940): 2.

Antifascismo es casi sinónimo de guerra civil. Lo ha sido en España y en Francia, aunque en Francia no se llegara a la lucha armada. Palabra negativa y feo. Política que no aspira a construir nada y que sólo promete guerras civiles y guerras exteriores. Pero para los fascistas, el antifascismo es una propaganda formidable y una promesa de futuros éxitos.¹⁵

Aquesta lectura del conflicte era totalment parcial i interessada, sobretot si tenim en compte que qui havia desencadenat la guerra havia estat Alemanya amb l'ocupació del corredor de Danzig i la invasió de França. En un context diferent al de la primera postguerra, una anàlisi en aquesta línia seria totalment inacceptable, però en aquells moments aquest tipus de valoracions era ben vist per les autoritats franquistes perquè el desenvolupament del conflicte apuntava una victòria de les potències de l'Eix. No obstant això, hem de reconèixer que la duresa de les paraules de l'autor, sobretot en els seus atacs als comunistes, era completament malintencionada. Els culpava de la persecució personal que havia sofert durant els primers mesos de guerra, fet que el va obligar a fugir a França i a Itàlia, i de la dramàtica situació en què es trobava, refugiat a l'Empordà a casa de la seva família política i amb grans penúries econòmiques. Per tots aquests motius, carregava les tintes amb acritud.¹⁶

Després de l'atac a Pearl Harbour i de l'entrada a la guerra de Japó i els Estats Units, i a mesura que passaven els mesos i els anys, Manuel Brunet va començar a copsar en l'ambient una sensació d'esgotament, i així ho transmetia als seus comentaris. Al final del 1943, però, els pronòstics van apuntar de manera definitiva una victòria aliada. Llavors, el comentarista va adoptar el mateix punt de vista que els analistes catòlics europeus, que declaraven que l'únic antídote contra el sistema soviètic era el cristianisme:

¿No hay remedio alguno contra el comunismo? —se preguntan muchas personas.

Es curioso que la Prensa suiza, tanto la católica como la protestante, con insistencia machacona, repita siempre, y sin obedecer a ninguna consigna, que el único remedio contra el comunismo, contra la inmoralidad congénita suya

15 ROMANO, «El antifascismo del partido demócrata norteamericano», *Destino* 158 (27 jul. 1940): 2.

16 MONTERO, *Manuel Brunet i Solà (1889-1956)*, 50-61.

y la que pretende extirpar, es el cristianismo. Por haberse apartado del cristianismo las principales ideologías en pugna sufrimos esta guerra catastrófica que tiene todos los caracteres de un azote de Dios, dicen con frecuencia los diarios suizos.¹⁷

A mesura que transcorrien els mesos, les informacions denotaven la precipitació dels esdeveniments i auguraven el final de la guerra. Al final del 1943, els comunicats d'una conferència internacional celebrada a Moscou així ho expressaven, i Manuel Brunet va comentar-los una vegada més des d'una òptica religiosa:

Por primera vez el comunicado de una conferencia interaliada supone que Alemania, el gran adversario europeo, ha de ser vencida, vencida en un plazo relativamente breve. [...] Por primera vez el comunicado de una conferencia interaliada pretende estructurar la Europa futura. Nótese que el primer paso hacia la restructuración de Europa ha sido dado en Moscú. ¿Nuestro Sinaí está en Moscú? Por lo menos las primeras disposiciones relativas a la posguerra llevan el nombre de Conferencia de Moscú. ¿Es esto de buen augurio? ¡Tened, Señor, piedad de nosotros!¹⁸

Una nova demostració de l'adhesió a la doctrina vaticana va quedar palesa en un article amb el qual *Destino* obria el primer número de l'any 1944. Es tractava d'un editorial signat sense pseudònim, que anava acompanyat d'una fotografia de gran eloqüència que reforçava el missatge: el Papa, davant la multitud, pregant al cel amb els braços en forma de creu. Com no podia ser d'altra manera, l'article es titulava «Brazos en cruz»:

La tragedia que devasta el Mundo ha popularizado la imagen de Pío XII brazos en cruz. De pie o de rodillas, [...] todo el pueblo romano ha visto a Pío XII brazos en cruz. [...] El único inocente, el inocente del Vaticano, es también el que mejor se da cuenta de que el poder de las tinieblas se ha enseñoreado del Mundo. Ante el nacionalismo idólatrico y homicida, quintaesencia del orgullo humano, el inocente del Vaticano se ha convertido en el penitente número uno.

17 ROMANO, «Eficacia social del cristianismo», *Destino* 309 (19 juny 1943): 2.

18 ROMANO, «Sobre la Conferencia de Moscú», *Destino* 330 (13 nov. 1943): 3.

[...] Brazos en cruz el inocente del Vaticano, el único contra el que no se levantan las piedras en los días de desesperación, inculca al Mundo la única ley que puede salvarlo. [...] En el orden moral, nadie puede superar esta doctrina: políticamente, ningún jefe de la guerra ha dicho tanto ni tan concreto.¹⁹

El periodista defensava a ultrança la política papal, i això el portava a (re-)interpretar els fets transcorreguts en clau catòlica per oferir-la als seus lectors des d'un prisma que permetés tranquil·litzar les consciències de més d'un catòlic català i espanyol. Aquests es devien sentir més alleujats amb la signatura d'un Concordat entre el Vaticà i Espanya pel qual, segons el comentari de Manuel Brunet,²⁰ es restituïen les relacions trencades per la República espanyola i s'estrenyien els llaços de col·laboració entre els dos països. En tots els comentaris d'aquest tipus no s'hi observa cap indicatiu de qüestionament a l'actuació del pontífex —segurament la censura no l'hauria deixat passar—, sinó tot al contrari, la convicció ferma que, en tot el conflicte, l'únic govern amb capacitat d'obrar tal com ho requeria la delicada situació del moment havia estat el del Vaticà.

En canvi, la presència de Rússia al bàndol vencedor incomodava seriosament Manuel Brunet, perquè, segons el seu punt de vista, la fi de la guerra havia d'implicar la fi del comunisme. Malgrat això, la successió dels fets no anava en aquesta direcció, i tot indicava que Rússia aconseguiria mantenir el seu règim. D'aquesta manera, el periodista considerava que l'amenaça moral per al cristianisme continuaria latent i no s'assoliria una pau completa. D'altra banda, i en un ordre de coses estrictament personal, la pervivència del comunisme deixava entreoberta la possibilitat d'una nova penetració d'aquesta ideologia a Espanya, la qual, sempre segons la seva opinió, havia estat la causant d'un caos social i polític durant l'etapa republicana i, en últim terme, el desencadenant de la Guerra Civil. En aquesta línia, la preocupació per un eventual retorn a un règim republicà, amb influències socialistes o comunistes, incomodava el periodista, que era plenament conscient que les seves declaracions a *Destino* eren contestades amb amenaces i profecies de represàlies

19 Manuel BRUNET, «Brazos en cruz», *Destino* 337 (1 gen. 1944): 1.

20 Manuel BRUNET, «El nuevo Concordato», *Destino* 839 (5 set. 1953): 1.

contundents de la premsa clandestina de l'interior i de publicacions dels exiliats catalans.

Tot i això, segurament pensava que podia estar relativament tranquil perquè la influència de Rússia havia quedat molt minvada a Europa després de les demostracions de força dels Estats Units, veritable potència triomfadora del conflicte. Segons el periodista, els nord-americans haurien d'utilitzar aquesta influència i superioritat moral per controlar que el règim comunista no pretengués sortir de nou d'uns límits estrictes. Així, doncs, el comentarista va continuar atacant el comunisme i el seu líder, Josef Stalin, en la línia que hem anat comentant. En un article de l'estiu de 1944 va utilitzar unes paraules del president Roosevelt en què definia la guerra com una «guerra de tirans» per conduir el discurs al terreny que li interessava:

«Guerra de tiranos». No está mal la idea, si el Presidente pensaba dedicar un piropo al señor Stalin. Pero si cree que los tiranos se han alineado en el frente adversario y son una especie de monopolio de los países del Eje, entonces habrá que pensar que Stalin debe ser considerado como un gran patriarca. Ya será difícil que Stalin pase a la Historia como un soberano paternalista. [...] Veinte años de un gobierno policíaco, de depuraciones y deportaciones, ilustrados por las matanzas de 1937 y el proceso de Moscú son capaces de otorgar a cualquiera, y a pesar de su genio organizador y militar, el título de sanguinario.²¹

Al final del mateix article, va aprofitar per atacar de nou amb acritud els dirigents republicans espanyols:

Si en el valle de Josafat tiene Dios el capricho de poner en fila a los grandes sanguinarios de la Historia, es posible que contemplemos el espectáculo de que Nerón, comparado con un Presidente de República de un Estado del siglo xx con sufragio universal, pase por un aficionado.

Per reblar aquesta idea, al final del conflicte Manuel Brunet va argumentar en diversos articles una distinció entre el govern franquista i les dictadures totalitàries de Hitler i Mussolini, amb la voluntat de distanciar-los

21 ROMANO, «“Guerra de tiranos”», *Destino* 362 (24 abr. 1944): 13.

i rebatre els arguments dels que aspiraven que caigués el franquisme i es restablís la República. Al volum de Francesc Vilanova i Laia Arañó sobre les cròniques de *Destino* durant la Segona Guerra Mundial, els arguments de l'analista hi són comentats de la manera següent:

Manuel Brunet, de *motu proprio* y sin tener que someterse a las consignas del poder, constataba otra cuestión importante en aquel abril de 1945: España era un «Estado autoritario», impuesto a una realidad fracasada como había sido la Segunda República —a ella se refería cuando hablaba de los «analfabetos de primer grado» y los «países que votan falsificando actas y cédulas personales»— que, en ningún caso, podría echarse al cesto de los países totalitarios o fascistas derrotados en 1943 —Italia— o en 1945 —Alemania—. El matiz, en el que coincidían otros observadores del momento, independientemente de las consignas oficiales, ponía de relieve la flexible recepción de la exacta naturaleza del franquismo por sectores diversos de la *intelligentsia* española y entre analistas y comentaristas que estaban ejerciendo —o querían hacerlo— como vehiculadores de opinión ante una sociedad que había perdido la mayoría de sus referentes informativos y de análisis tras la derrota republicana de 1939.²²

El catalanisme “privat” d’un “vencedor vençut”

Els exemples anteriors que hem presentat ofereixen la imatge d'un periodista mordaç, combatiu i oportunista, que interpretava els esdeveniments segons la seva conveniència aixoplugant-se en la doctrina vaticana. D'aquesta manera, el retrat periodístic de Manuel Brunet, esbossat únicament a partir de les seves declaracions a *Destino*, reflecteix un professional que adoptava amb complaença les consignes del règim. Amb tot, si aprofundim en l'anàlisi del personatge i tenim en compte no només les declaracions públiques del període de postguerra sinó també la seva trajectòria anterior, de la qual hem vist alguns exemples, creiem que podem afirmar que les declaracions de Manuel Brunet no estaven condicionades

22 Laia ARAÑÓ & Francesc VILANOVA I VILA-ABADAL, «Introducción. Escribir sobre la guerra mundial en la España franquista: entre la “sumisión nobilísima” y la complicidad ideológica», dins *Un mundo en guerra. Crónicas españolas de la segunda guerra mundial, 1936–1946* (Barcelona: Destino, 2008), 15–16. L'article de Manuel Brunet a què es refereixen els autors és «Programa de paz de los obispos católicos ingleses», *Destino* 404 (14 abr. 1945): 5.

per les consignes del règim, sinó per les seves pròpies conviccions, que en aquest cas concordaven amb els postulats franquistes. En altres paraules, Manuel Brunet, en els aspectes referents al combat contra el comunisme, no va haver de vèncer escrúpols morals o superar reticències pròpies, ja que les seves conviccions l'empenyien a combatre amb vehemència el règim soviètic per la seva condició d'adversari del catolicisme. En aquest aspecte, a causa de les seves fermes conviccions religioses, Manuel Brunet constituïa una singularitat dins el grup "catalanista" de *Destino*, i això li permetia, davant determinats tipus d'esdeveniments, expressar opinions que eren fàcilment interpretables com a consignes regimentals, ja que l'anticomunisme i el catolicisme van ser alguns dels pilars sobre els quals se sustentava el franquisme.

A més d'això, el profund odi personal de Manuel Brunet contra els dirigents republicans espanyols va ser l'altre element que va marcar les crítiques del comentarista al bàndol vençut en la Guerra Civil. La percepció de persecució religiosa que va sentir durant la República i les penúries viscudes des del juliol de 1936 van traumatitzar l'autor, i van condicionar de manera decisiva les seves interpretacions de la realitat. En aquest aspecte, el periodista no necessitava que li fos llançada cap consigna per atacar els *rojos* espanyols, ja que ho feia per voluntat pròpia. Tenint en compte el seu tarannà periodístic, marcat per un esperit abrandat i incisiu —ja era així durant els anys vint i trenta—, és natural que els seus articles fossin considerats atacs vils i infames pels sectors catalans derrotats.

No obstant això, no podem obviar l'existència d'una fèrria censura, que condicionava les opinions dels analistes polítics. En aquest sentit, la secció de Brunet, juntament amb l'editorial de portada, era la més susceptible de sofrir canvis i supressions per causa del llapis vermell del censor. Certament, altres seccions gaudien de major llibertat, mentre que el comentari polític estava sotmès a un estricte control.²³ Per aquest motiu, encara que hagués volgut, Manuel Brunet no tenia marge de maniobra, i

²³ Carlos BARRERA, *Periodismo y franquismo. De la censura a la apertura* (Barcelona: Ediciones Internacionales Universitarias, 1995), 44. A més d'això, hem de tenir en compte que la redacció de *Destino* va rebre dos atacs de grups violents addictes al règim el 1943 i 1944, indicatius de la perillositat de l'exposició en públic de certes actituds i opinions. Vegeu Isabel DE CABO, *La resistencia cultural bajo el franquismo: en torno a la revista Destino (1957-1961)* (Barcelona: Ediciones Àltera, 2001), 30-31.

l'alternativa a aquesta actitud era l'ostracisme, una situació inviable per a l'autor atesa la necessitat de mantenir la pròpia família. Malgrat tot, com testimonia la correspondència conservada a l'arxiu de l'autor, en diverses ocasions Brunet va col·laborar amb l'editor de la revista, Josep Vergés, a l'hora d'evitar que es publicuessin determinades consignes; i en d'altres els seus articles ja van ser censurats, fet que segurament va impel·lir l'autor a adaptar-se als límits que imposava la Direcció General de Premsa, amb la voluntat de prevenir problemes posteriors.²⁴ Aquest factor, lligat als vinculats a la personalitat de Brunet al·ludits abans, van ser els que van configurar la personalitat periodística pública de Brunet durant la primera postguerra, i en van condicionar la recepció posterior.

Malgrat els arguments anteriors, en l'àmbit privat Manuel Brunet va mantenir l'esperit crític envers el règim franquista. Tot i que el periodista havia tornat a Catalunya el novembre de 1939 en qualitat de vencedor de la guerra, la prohibició d'escriure en català, l'existència de la censura i els processos de depuració de seguida el van fer adonar que aquesta condició era il·lusòria. Aquesta situació, afegida a la seva delicada situació econòmica —que el va obligar a instal·lar-se amb la dona i els fills a Castelló d'Empúries, a casa de la seva família política—, el va sumir en un profund abatiment. Al final de 1939 i al principi de 1940, Manuel Brunet era un home completament derrotat, desconcertat, que no era capaç de fer-se càrrec que, encara que haguessin guanyat les dretes, el seu catalanisme no només no es podria desenvolupar amb naturalitat, sinó que era rotundament prohibit. Però malgrat tots aquests condicionants, el comentarista no va abandonar la seva adhesió a la llengua catalana. Aquesta havia estat prohibida d'una manera injusta, tan sols com una forma brutal de repressió contra Catalunya, i l'autor no podia estar d'acord amb aquesta mesura. Gràcies a unes notes privades inèdites escrites entre 1942 i 1943 conservades al seu arxiu personal, es pot constatar l'oposició frontal del periodista a aquesta prohibició.

²⁴ A tall d'exemple, consignarem una carta de Josep Vergés a Manuel Brunet en què l'editor donava les explicacions i orientacions següents al periodista: «En el número d'aquesta setmana tampoc veuràs publicat el teu article de "Mundo y Política". La censura l'ha tatxat tot. Crec que és inútil insistir en aquest to tan fort que havíem iniciat. [...] Fes doncs si et plau uns articles menys bons però més passables per censura. Sobretot la cosa interior no la toquis per ara», carta de Josep Vergés a Manuel Brunet, 12 de setembre de 1945, Fons Manuel Brunet i Solà, UdG.

Per il·lustrar les opinions íntimes de Manuel Brunet en aquella època, i sustentar l'argument de la pervivència d'un sentiment catalanista mantingut en privat en la personalitat de l'autor, l'exemple que segueix ofereix un testimoni rellevant de l'esperit crític de Brunet envers els règims anterior i posterior a la Guerra Civil. Fins al juliol de 1936, s'havia vist privat d'una part de la seva llibertat per causa de les polítiques laiques empreses per l'Esquerra. Després del febrer de 1939, la privació afectava la seva llengua:

Quan mana el Front Popular, es persegueix l'Església. Quan mana el feixisme, són perseguïdes les llengües regionals. Ni el Front Popular ni el feixisme són la pau, ni volen fer la pau.²⁵

Per al periodista, els republicans i comunistes havien provocat totes les seves desgràcies, i es trobaven a les antípodes dels seus ideals. Per tant, com ja hem assenyalat, tot i que sovint els seus atacs als republicans i als comunistes durant l'època franquista coincidien amb les consignes de les instàncies de poder, obeïen a imperatius morals propis. Entre les notes personals, hi figuren les següents afirmacions, que així ho corroboren:

Els partits esquerrans de Catalunya varen considerar sempre els catòlics com uns ciutadans que no mereixien cap respecte. Els assassinats de religiosos comesos durant la guerra civil varen descobrir el fons del pensament d'aquests esquerrans. Si haguessin estat catalanistes com deien no haurien restringit el catalanisme ni fer-lo sinònim d'anticatolicisme.²⁶

Amb tot, també volem fer notar el monarquisme de Manuel Brunet ja a la immediata postguerra. Entre les notes reflexives de l'arxiu, que com hem indicat van ser escrites abans de 1945, n'hi ha diverses que il·lustren el partit pres del periodista a favor de la monarquia i expressen una actitud crítica davant el franquisme, opinions que òbviament en aquell moment no podien ser expressades en cap tribuna pública. Com a botó de mostra, oferim les que segueixen:

25 Manuel Brunet, [Notes personals], núm. 79, Fons Manuel Brunet i Solà, UdG.

26 Manuel Brunet, [Notes personals], núm. 24, Fons Manuel Brunet i Solà, UdG.

La Monarquia vivia d'una força coneguda per "sentiment monàrquic". És clar, el sentiment monàrquic ha perdut terreny, però n'han guanyat molt els monàrquics de conveniència.

Ben mirat no té res de deshonrós dir-se monàrquic de conveniència. El monarquisme de conveniència és segurament més racional que el sentiment monàrquic.

Morta la monarquia, mort el liberalisme.

La República va perseguir els catòlics. El feixisme del general Franco ha perseguit les llengües regionals. La monarquia, abans de la Dictadura militar, fins tolerava la presència de la bandera republicana als balcons dels centres republicans.

En pocs anys Espanya ha conegut els règims següents: Monarquia liberal, Monarquia amb Dictadura militar, República moderada i República amb Front Popular, la guerra civil, anarco-comunisme i feixisme.

Espanya ha vist en pocs anys tots els règims possibles. Però, fet i fet, el règim més civilitzat fou la Monarquia.²⁷

En un altre ordre de coses, i malgrat el seu evident i irreductible catolicisme, en privat Manuel Brunet també era crític amb la col·laboració de la Cúria espanyola amb el nou règim. Al seu entendre, aquest comportament podia comportar problemes al final del franquisme:

Després de la victòria franquista, l'Església s'ha col·locat tant en la posició de protegida per l'Estat que el dia que la situació canviï només una mica la seva actitud serà, en el millor dels casos, molt poc airosa.²⁸

En una altra nota, va denunciar i reprovar la prohibició lingüística aplicada pel franquisme, i la va considerar una reminiscència dels mètodes repressius dels països feixistes de l'Eix. En el text, el periodista va expressar de manera molt clara la seva repugnància envers les fórmules de govern totalitàries, i va assenyalar la incompatibilitat —segons el seu punt de vista— de la condició de catalanista i la de feixista:

27 Manuel Brunet, [Notes personals], núm. 142, 163 i 164, Fons Manuel Brunet i Solà, UdG.

28 Manuel Brunet, [Notes personals], núm. 117, Fons Manuel Brunet i Solà, UdG.

Sense la germanofília i el feixisme no hi hauria hagut cap govern espanyol que s'atrevisís a perseguir la llengua catalana i basca com s'ha fet des de l'alliberació.

Els antecedents d'Alemanya i Itàlia contra les minories nacionals han permès a Espanya una persecució sense precedents.

Segurament és per això que és tan rar a Catalunya trobar un catalanista germanòfil.²⁹

Tenint en compte el moment en què va ser escrita, la nota anterior ja evidència la posició aliadòfila de l'autor, una actitud que en cap cas podia ser sostinguda en públic, i posa de relleu la manera com la censura i la repressió franquista podien condicionar la línia editorial de *Destino*. En conseqüència, aquesta disfunció entre les opinions públiques i privades convida a examinar amb molt deteniment la trajectòria de l'autor i, per extensió, del grup de *Destino*, ja que una anàlisi dels textos publicats pot conduir a una interpretació parcial o errònia —en tot cas motivada per la manca d'informació— de les opinions reals, no condicionades a factors externs, dels seus integrants.

Algunes altres notes personals conservades al fons de l'autor estan directament relacionades amb el tema de la reconciliació entre els dos bàndols. En una de les notes, admetia la gran complexitat del conflicte que havia devastat Espanya entre 1936 i 1939, la qual cosa implicava una anàlisi amb profunditat. Deixant de banda els partits presos i condicionants personals de cadascú, la conclusió era clara: si es volia ésser just i fidel a la veritat, les culpes s'havien de repartir entre els dos bàndols:

Davant d'una catàstrofe tan grossa com la guerra civil espanyola és impossible que la culpa no estigui molt repartida entre dretes i esquerres. Donar tota la culpa a les esquerres és jutjar i parlar amb tanta lleugeresa com fan aquells que de tot donen la culpa al "clero".³⁰

D'altra banda, en aquesta etapa professional de l'autor hi ha un altre factor que va condicionar l'òptica interpretativa personal i privada sobre la realitat: l'abril del 1942, el periodista va ser objecte d'un procés de depu-

29 Manuel Brunet, [Notes personals], núm. 80, Fons Manuel Brunet i Solà, UdG.

30 Manuel Brunet, [Notes personals], núm. 171, Fons Manuel Brunet i Solà, UdG.

ració per poder continuar exercint com a periodista, amb la qual cosa va veure qüestionada per les autoritats del règim la seva condició de vencedor de la guerra. Si bé és cert que les depuracions formaven part de l'acció habitual del nou règim, aquesta mesura va sorprendre Brunet, que en aquella època es trobava aïllat a l'Empordà i lluny del contacte directe i quotidià amb els cercles intel·lectuals i de poder de la capital catalana. Atemorit en el nou escenari de postguerra, al periodista el preocupava el fet que la depuració podia vetar-li l'exercici del seu ofici, i per tant l'única font d'ingressos en aquell moment, a més de posar-lo en una situació complicada davant els responsables de la supervisió dels periodistes i de les publicacions del moment.

Entre la documentació del Registro Oficial de Periodistas que es conserva a l'Archivo General de la Administración ubicat a Alcalá de Henares, hi consta, efectivament, l'expedient de Manuel Brunet. Entre la documentació es conserva l'informe dels serveis d'informació de la delegació de Falange a Barcelona, amb data de 23 d'octubre de 1942.³¹ Es tracta d'un text breu però molt revelador de l'opinió que va arribar de Manuel Brunet als cercles falangistes oficials centrals; i és el testimoni de la necessitat del redactor de l'informe de maquillar una mica la trajectòria de Manuel Brunet per evitar-li problemes, atesa la seva condició d'«elemento catalanista» sospitós:

Delegación Nacional de Información e Investigación
Departamento de Información

INFORME DE: MANUEL BRUNET SOLA,
de 50 años, casado, periodista colaborador político de *Destino*, natural de Vich (Barcelona) y vecino de Castellón de Ampurias (Gerona)

³¹ Expedient de Manuel Brunet i Solà, núm. 2.533, caixa 52/13926, ID. (09) 009.001.002, Registro Oficial de Periodistas. L'informe va ser escrit amb tota seguretat per un amic de Manuel Brunet, però no per ell mateix. Està signat pel Jefe de la Vicesecretaria, José M. Gómez Moreno, un càrrec que signava tots els informes però que la contrastació dels expedients de periodistes diferents revela que no n'era mai l'autor.

En el año 1931 el informado militó en el Partido Catalanista de Acción Catalana Republicana, siendo Director de la Revista de arte y política llamada *Mirador*. Colaboraba también en dicha fecha en el periódico *La Publicitat*, órgano de aquel partido, del cual era elemento destacado, llegando a ser redactor-jefe del mencionado periódico, donde publicaba un comentario diario. En la citada revista de arte, publicaba únicamente artículos desprovistos de matiz político.

En 1934, denunció desde dicho periódico el escandaloso asunto denominado Bloch por el judío que lo originó y en el cual se veían complicados ciertos personajes políticos, entre los que se hallaba el nefasto Companys. Debido a esta denuncia que enteró al público de dicho asunto, fue destituido del cargo que ocupaba en ambas publicaciones, siendo agredido por los *escamots*.

A partir de este momento (1934) su tendencia política [presenta] una sensible trayectoria, y milita en la Lliga, dándose de baja de Acción Catalana y pasando a escribir en el periódico *La Veu de Catalunya*, con evidente catolicismo, así como un acercamiento a los principios españoles.

Hallábase en Barcelona al iniciarse el Glorioso Alzamiento, no interviniendo en ningún momento contra el mismo. Estuvo escondido dos meses en esta ciudad siendo desvalijado su domicilio por los rojos, ofreciendo estos premios por su captura, por considerarle fascista.

Consiguió pasar a Francia, residiendo unos meses en París, donde colaboró activamente en el *Boletín de Información* que publicaban las Autoridades Nacionalistas Españolas y que se enviaba a toda la prensa francesa. A fines de 1936 pasó a Italia, requerido también por los Centros Oficiales y, a partir de este momento hasta la terminación de la guerra en España, colaboró activamente en Radio Verdad, del Ministerio de Propaganda Italiano, siendo el informado quien redactaba el artículo diario de fondo, que era retransmitido por dicha emisora.

Es Caballero de la Corona de Italia, desde 1934. Al terminarse nuestra Cruzada, regresó a España residiendo desde entonces en Castellón de Ampurias y colaboró activamente en la revista *Destino*, donde firma con el seudónimo «Romano».

Si bien es cierto que el informado fue elemento catalanista, los artículos que en 1933 a 1934 publicó en la citada *Veu de Catalunya*, demostrando su ferviente catolicismo y su abdicación de errores anteriores.

Se trata de persona de clara inteligencia e indudable valor. Muy bien con-
ceptuado.

Madrid, 23 de octubre de 1942

Malgrat algunes imprecisions i errors cronològics, l'informe intenta ma-
quillar alguns aspectes de la trajectòria professional del periodista, de
minimitzar el seu caràcter catalanista i d'elogiar les seves virtuts pro-
fessionals. Fins i tot, s'arriba a tergiversar la veritat en l'afirmació sobre
l'«acercamiento a principios españolistas» durant la seva etapa a *La Veu
de Catalunya*. El tancament de l'informe, tanmateix, permet corroborar
que el catalanisme de Manuel Brunet el convertia en un professional sos-
pitós per als dirigents del nou règim. Sentir-se en el punt de mira pel seu
passat catalanista —que ell mantindria en privat—, va angoixar el perio-
dista, i va ser un factor més a l'hora de desenganyar-se de les possibilitats
de sentir-se còmode amb el règim franquista. Com a prova d'aquesta pos-
tura crítica amb els dirigents falangistes poc després del seu retorn a Ca-
talunya, podem esmentar un episodi narrat per Josep Pla ocorregut en
el transcurs d'una de les primeres reunions del grup de *Destino*. Segons
sembla, en un dels dinars, Brunet va declarar que *Destino* s'havia de con-
vertir en una «revista franquista anti-franquista»:

A la primera reunió Josep Vergés li preguntà:

—I ara, Brunet, què hem de fer?

—Ara hem de fer el *Destino*. Hem de fer una revista franquista anti-franquista.
Gairebé tots els presents es posaren a riure. Però l'afirmació quedà com un
axioma indiscutible.³²

A banda d'aquesta anècdota, també podem afegir dos nous testimonis ex-
trets de les notes manuscrites personals que corroboren l'argument de
l'esperit crític del periodista vers el règim franquista. El primer consisteix
en una dura invectiva contra la Falange Española, de la qual afirma que els
seus mètodes pràcticament la fan equivalent a la denostada FAI: «Falange
és una mena de F.A.I. amb processó de Corpus».³³ El segon exemple pos-

32 Josep PLA, *Darrers escrits* (Barcelona: Destino, 1984), 540.

33 Manuel Brunet, [Notes personals], núm. 83, Fons Manuel Brunet i Solà, UdG.

siblement va ésser escrit arran de saber que era víctima d'un expedient de depuració, i il·lustra perfectament la indignació del comentarista:

A Falange se li va donar com a botí de guerra la facultat de restringir tota mena d'equips professionals eliminant tots els experts que poguessin fer nosa. Les depuracions i els qualificatius de "rojo" i "separatista" serviren per arraconar multitud d'homes intel·ligents de dreta i d'esquerra, presents a Espanya o emigrats que poden anar amb el cap ben alt. Un examen fictici servia per fer batxiller un feixista, per fer-ne un advocat o un metge. Aquesta tàctica ha afixat a milers de famílies, ha fet impossible la reconciliació, ha significat l'estraperlització de la cultura i ha submergit el país en la mediocritat.³⁴

Conclusió

Crec que els fets i documents exposats són claus per entendre el posicionament de Manuel Brunet en la primera postguerra. El 1939 l'autor va retornar a Catalunya creient que el país seria ordenat de nou sota un règim autoritari temporal, després del qual podria recuperar la situació de preguerra, però en aquest cas en condició de dominador. No va ser així, perquè la seva significació catalanista el va convertir en un element sospitós per als dirigents del nou règim. Els mandataris franquistes no tenien cap mena d'intenció d'evolucionar a posicions d'obertura democràtica, i molt menys d'abandonar el seu lloc ni tolerar que es repetís l'escenari anterior a la Guerra Civil. Davant aquella situació, Manuel Brunet es trobava escindit en dues postures antitètiques: malgrat la manca de democràcia, en matèria religiosa i social podia considerar que la situació era la desitjada i pertanyia als vencedors. En matèria política nacional catalana, en canvi, es trobava derrotat. Però el terror davant un hipotètic retorn dels *rojos* al poder era tan gran que va acceptar aquest fet sense protestar. Estava molest de veure com des de l'exili exterior i interior es reivindicaven patents de catalanisme (un catalanisme amb el qual tampoc coincidia), però en tot cas estava més atemorit de pensar que la situació política mundial podia significar la restitució de la República. D'aquí parteixen, segurament, els seus odis i campanyes periodístiques ferotges

34 Manuel Brunet, [Notes personals], núm. 55, Fons Manuel Brunet i Solà, UdG.

contra el comunisme que hem comentat, i segurament explica com malgrat la seva consciència aliadòfila tenia dubtes sobre les conseqüències que podia tenir una victòria aliada sobre la situació política espanyola.

Com a intel·lectual liberalconservador, l'opció de govern preferida per Manuel Brunet era un govern democràtic conservador. Però si el preu a pagar per impedir el retorn de la República era renunciar a la democràcia, Manuel Brunet l'acceptava sense dubtar, reduint llavors les conviccions personals catalanistes a l'àmbit estrictament privat. Només després de convèncer-se que una victòria aliada no comportaria el retorn de la República a Espanya sinó la restitució de la monarquia, va poder respirar tranquil i defensar com calia el bàndol aliat. A partir de llavors va tornar a tenir esperances de recuperar i poder manifestar plenament el conjunt de les seves conviccions, perquè si es produïa un traspàs pacífic i ordenat cap a la monarquia, i per tant la cultura catalana recuperava la plena llibertat, ell passaria a ésser un vencedor de ple dret. La societat naixent podria ésser democràtica, socialment conservadora, plenament religiosa i moderadament catalanista. Una societat, llavors sí, en què es trobaria del tot a gust, però que no va veure arribar.